

ВПЛИВ ДЕРЖАВИ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

УДК 657.1:658.1

ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНІ У ПОДАТКОВОМУ ПЛАНУВАННІ

Абрамова О.С., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. *Запропоновано класифікацію характеристик податкових ризиків за рівневістю, що відбиває сутність процесів у системі оподаткування, та може бути основою для розробки заходів податкового планування з метою зменшення та оптимізації податкових виплат та підвищення ефективності діяльності підприємства.*

Ключові слова: *податкові ризики, податкове планування, оподаткування, податкова оптимізація.*

The abstract. *The classification of tax risks characteristics is offered by levels that reflects the essence of processes in taxation system, it can be a basis for tax planning measures working out for the purpose of tax payments reduction and optimization and increase of enterprise activity efficiency.*

Keywords: *tax risks, tax planning, taxation, tax optimization.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах під тиском глобальної фінансової кризи актуальним є завдання ефективного управління підприємством шляхом розробки стратегії розвитку підприємства, важливими елементами якої є податкове планування та управління податковими ризиками. Невизначеність тенденцій розвитку податкової системи, нестабільність механізму оподаткування і нестійкі умови функціонування підприємств зумовлюють необхідність дослідження сутності податкових ризиків та методів управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні аспекти податкового планування розглядаються у роботах багатьох українських вчених, зокрема Ю.Б. Іванова, А.Я. Кізіми, П.К. Бечко, Н.В. Лиси, В.М. Гранатурова. Більшість праць у останній час присвячені оптимізації податкового планування, зокрема у напрямку мінімізації податкових платежів. Формування стратегії податкового планування з метою мінімізації можливих втрат та досягнення максимального рівня розвитку фінансового потенціалу підприємства є актуальним питанням, що потребує подальшої розробки.

Невирішені складові загальної проблеми. Підприємства можуть значно зміцнити фінансові позиції на ринку, використовуючи легальні можливості оптимізації податкових зобов'язань через механізми податкового планування. Однак доволі мало уваги приділяється дослідженню та оцінці податкових ризиків як головній імовірнісній складовій стратегії податкового планування.

Формулювання цілей статі. У зв'язку з актуальністю розробки даного питання метою дослідження є аналіз характеристик податкових ризиків та їх класифікація за рівнями праводносин у системі оподаткування для виявлення найбільш перспективних напрямів податкового планування та розробки ефективної стратегії податкового менеджменту.

Викладення основного матеріалу дослідження. Ризик є складовим елементом будь-якої управлінської діяльності, залежить від впливу значної кількості факторів та дій контрагентів, які важко передбачити в усій повноті і з необхідною точністю. За загальним визначенням, економічний ризик є об'єктивно-суб'єктивною категорією у діяльності суб'єктів господарювання, що пов'язана із подоланням невизначеності та конфліктності у ситуації неминучого вибору. Економічний ризик відбиває міру (ступінь) відхилення від цілей, від бажаного результату, розмір збитків із урахуванням керованих та некерованих факторів [1].

Одним з різновидів економічного ризику є податковий ризик, що має усі характеристики загально-економічних ризиків: конфліктність, всеохоплюваність, імовірність, невизначеність та альтернативність.

Як відомо, учасниками податкових правовідносин є: 1) держава, яка формує та ухвалює податкове законодавство, регулює механізм оподаткування; 2) податкові органи, які контролюють виконання норм податкового законодавства; 3) платники податків, які виконують визначені податковим законодавством зобов'язання.

Таким чином, існує певна рівневість податкової системи та податкові ризики, що мають місце на кожному з рівнів та у відносинах між ними, можливо поділити на ризики макро- та мікрорівня. Тому доцільним представляється проаналізувати характеристики податкових ризиків на макрорівні (держава/податкові органи – підприємство) та на мікрорівні (у відносинах між підприємствами).

Конфліктність податкових ризиків на макрорівні проявляється у розбіжності інтересів зацікавлених сторін. Існує законодавче визначення податкових ризиків з боку держави. Згідно до Наказу Державної податкової адміністрації України №432 від 16.07.2007 р. податковий ризик – це можливість втрати бюджетних надходжень внаслідок вірогідного або встановленого порушення податкового та валютного законодавства. Тобто податковий ризик держави полягає в імовірності недоотримання фактичних податкових надходжень порівняно з плановими (прогнозними) як в цілому з податкових доходів бюджету, так і з окремих видів податків [2,3]. З іншого боку, для підприємства податковий ризик – це ризик настання ситуації або спричинення дії, що може призвести до непередбачуваних результатів таким чином, що результати після оподаткування операції або господарської діяльності можуть відрізнятися від запланованих [4,5].

Мікрорівень конфліктності податкових ризиків може бути пояснений як розбіжність інтересів підприємств-контрагентів при укладанні угод, контрактів тощо за принципами отримання максимальних вигадів кожною із сторін. Також окремо слід виділити наявність конфліктності податкових ризиків у портфелі функціональних стратегій підприємства, неузгоджених між собою та генеральною стратегією розвитку підприємства.

Всеохоплюваність ризиків на макрорівні полягає у основних принципах, що є основою Податкового Кодексу України: оподаткування є загальним для кожної особи, що встановлена законодавством як платник тих чи інших податків та зборів.

Всеохоплюваність ризиків на мікрорівні відбиває багатогранність та багатоспрямованість фінансово-господарської діяльності підприємств, у якій практично не буває безризикових ситуацій як у прийнятті управлінських рішень щодо власного підприємства, та і щодо взаємовідносин із іншими учасниками ринку.

Імовірність та невизначеність податкових ризиків на макрорівні можуть бути відображені у спонтанності природних явищ та процесів, стихійних явищах, випадковостях, імовірнісному характері НТП, неповноті і невірогідності інформації про об'єкт або явище, неможливості однозначного пізнання об'єкта, незбалансованості основних компонентів господарського механізму, підвищенні рівня інфляції тощо.

Імовірність та невизначеність податкових ризиків на мікрорівні демонструють такі приклади, як: наявність протидіючих тенденцій на ринку, відносна обмеженості свідомої діяльності людини, розбіжність у соціально-психологічних установках, оцінках, стереотипах поведінки, помилки у розрахунках податкових сум, а також обмеженість і недостатність ресурсів підприємства.

Альтернативність податкових ризиків на макрорівні зумовлена існуванням ситуації з декількома варіантами дій та необхідністю вибору одного з них, із прийняттям відповідного рівня ризиків. З боку держави альтернативність податкових ризиків полягає у законодавчому виборі тієї чи іншої системи оподаткування, кожна з яких має свій рівень податкових надходжень у бюджет та відповідний рівень ризиків.

Альтернативність податкових ризиків на мікрорівні проявляється у свободі підприємства щодо вибору організаційно-правової форми господарювання, системи оподаткування, методів ведення операційної діяльності, використання умов пільгового оподаткування та ін.

Запропонована класифікація характеристик податкових ризиків за рівнями відбиває сутність процесів у системі оподаткування, а також може бути основою для розробки відповідних до ситуацій заходів податкового планування з метою зменшення та оптимізації податкових виплат та підвищення ефективності діяльності підприємства.

Швидкий розвиток підприємницької діяльності та кількості бізнесових структур збільшив погрозу виникнення розриву між розвитком бізнесу та можливостями контролюючих органів у сфері оподаткування. Про це свідчить тенденція до зростання застосування схем мінімізації й ухилення від оподаткування та загалом до зростання обсягу «тіньового» сектору економіки. Проте законним та розповсюдженим інструментом управління податковими зобов'язаннями у світовій практиці є податковий менеджмент, основними складовими якого є податкове планування та управління податковими ризиками.

У результаті аналізу принципів оподаткування та законодавчих норм, зокрема норм Податкового Кодексу України, можливо виділити наступні шляхи оптимізації сум податкових зобов'язань та мінімізації податкових ризиків з боку платників податків:

- використання режиму податкових канікул;
- використання податкових пільг;
- отримання відстрочки, розстрочки, інвестиційного податкового кредиту;
- диверсифікація із використанням напрямків фінансово-господарської діяльності, для яких можуть бути застосовані податкові пільги;
- планування податкових платежів на стратегічному та тактичному рівні у відповідності до стратегії розвитку підприємства;
- коректність та правильність розрахунку сум податкових зобов'язань та їх своєчасна сплата;
- перевірка контрагентів та ведення партнерської діяльності у відповідності до діючої законодавчої бази.

Висновки. Наведений перелік напрямків податкового планування не є повним, оскільки розробка та вибір шляхів податкової оптимізації напряму пов'язані із наявністю тієї чи іншої ризикової ситуації на макро- та мікрорівні системи оподаткування. Таким чином, організація податкового планування полягає у аналізі фінансово-господарської діяльності організації; у постійному дослідженні чинного законодавства, аналізі податкових проблем платника податків з метою виявлення найбільш перспективних напрямів податкового планування; у вивченні схем оптимізації оподаткування партнерів і конкурентів у конкретних видах діяльності, а також застосуванні найбільш вигідних способів оподаткування підприємства з метою мінімізації негативних наслідків податкових ризиків для забезпечення сталого розвитку та ефективності діяльності підприємств.

Література

1. **Івченко І.Ю.** Економічні ризики: Навчальний посібник / І.Ю. Івченко – Київ: “Центр навчальної літератури”, 2004. – 304 с.
2. **Бечко П.К.** Податковий менеджмент: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П.К. Бечко, Н.В. Лиса – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
3. **Іванов Ю.Б.** Податковий менеджмент. Підручник. / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма, В.В. Карпова – К.: Знання, 2008. – 525 с.
4. **Седих О.І.** Податкові ризики підприємства в умовах глобалізації / О.І. Седих // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – №3 (25). – С. 118-122
5. Податкове планування. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nalogovnet.com>

Стаття надійшла: 04.10.2012 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Міщенко В.А.

